

YUGOSLAVYADA KÖYLÜ MESELESİ

Yazan :

İng. Agr. Franjo Gazi

Yugoslavya, Doğu ve Orta Avrupada köylü davasının ön safta yer tuttuğu ziraat memleketlerinden biridir. Mirkowitch(1) e göre, bütün ziraat memleketlerinin müsterek ve mümeyyiz vasıfları, nüfus ekseriyetinin köylülerden mürekkep olması, ziraî mahsullerin, ihracatta en büyük bir yekûnu tutması, toprak mülkiyetinin gayet küçük parçalara ayrılmış bulunması ve nihayet ziraî nüfusta aşırı bir fazlalığı gösteren belirtilerin her tarafta göze çarpmasından ibarettir. Avrupada bu gibi memleketlerin yanında, nüfus ekseriyetinin, ziraat sahasının dışında kalan faaliyet subelerinde çalışmakta olduğu, sanayi memleketlerini görmekteyiz. Ziraî mahsullerin ihracat ticaretine mevzu teşkil etmediği bu memleketlerde, bu gibi mahsuller gayet elverişli bir iç piyasa bulabildiği görülmekte, buna kar. şılık, mamul eşya fiyatlarının nisbeten alçak bir seviyeyi muhafaza ettikleri göze çarpmaktadır. Neticede, bu gibi memleketlerde ziraat ekonomisi verimli ve rasyonel bir organizasyon içinde düzenlenmektedir. Böyle bir düzenin başlıca üç karakteristik vasıf arzettiğine işaret etmek kabildir : 1) Ziraatte makine kullanılması, 2) Ziraat işletmelerinin gittikçe daha geniş topraklar üzerinde kurulması, 3) Köylü sayısının gittikçe azalması.

Delaisi(2)ye göre, ziraî Avrupanın karakteristik vasıfları şunlardır : Nüfusun büyük bir ekseriyetini köylüler teşkil eder. En ziyade rastgeline ziraî işletme şekli köylünün ailesile beraber çalışarak yaşadığı çiftlik tipidir. Burada köylü çalışmak için kolunun kuvvetine dayanmakta, bunun haricinde, sahip olduğu bir kaç beygir veya öküzden faydalanmaktadır. Kalabalık merkezlerden uzakta yaşayan bu köylüler, oturdukları ahşap veya taştan evleri kendileri inşa etmekte, gıdalarını tarlalarında yetiştirdikleri buğday veya mısırdan, veyahut bizzat ödürdükleri domuzdan almaktadırlar. Aynıyle giydikleri elbisenin kumaşı, kendi mer'alarında yetiştirdikleri

(1) Mijo Mirkowitch : La politique Agraire (Agrarpolitik). Belgrade, 1940

(2) François Delaisi : Les deux Europes, Paris, 1929.

koyunların yünü ile, ve evlerinde yaşayan kadınlar —eşleri ve kızları— tarafından dokunulmuştur. Âletleri ve evlerinin mobilyesi, köyde yerleşmiş olan bir zanaatkâr tarafından imal edilmiştir. Köylü ziraat makinesi kullanmaz, demir pulluğa burada nadiren tesadüf edilir. İstihsal hacmi zayıf olduğu gibi, köylünün elinde satabileceği hemen hiç bir şeyi kalmaz. Köylünün senede bir veya iki defa, kasabaya, şehre inerek, satmak üzere bir iki sığır ve domuz, beş on koyunla beraber bir kaç çuval buğday veya erik getirdiği, dönerken de bir balta veya orak ile bir kaç metre parlak renkli kumaş satın alarak beraberinde götürdüğü görülebilir.

Avrupa köylüsü atalarının yaşayış ve giyiniş itiyatlarını, konuşmadaki lehçe ve telâffuzlarını muhafaza etmişlerdir. Bütün bu hususiyetler, komşu bölgelere birbirinden çok farklı bir manzara ve karakter arzeder. Çünkü birbirine yakın her eyalette, hattâ her küçük bölge ve vadide dil, kıyafet ve âdetlerin değiştiği, başka bir ruh ve şekil aldığı müşahade edilebilir. Köylerde kaynaşan ve şiddetli bir şekil alan ırk, milliyet, ve din kavgaları, eyaletler içine yayılmakta ve gelişmektedir.

Délaisi'nin, ziraî Avrupa üzerinde yaptığı bu tarif ve tasvirin, büyük bir ölçüde, Yugoslavya için doğru olduğu söylenilebilir. Hakikaten bu memlekette, köylü problemi, her taraftan tazyikini arttıran bir dava şeklinde mevcut bulunmakta, ve belki de diğer ziraî memleketlerden, daha radikal ve daha âcil bir hal suretine muhtaç bulunmaktadır.

Ziraî nüfus fazlalığı, Yugoslavya devletinin tâ kuruluş tarihinden itibaren önemli bir dava şeklinde ortaya konulmuş, fakat buna rağmen hiç bir zaman, tam, katî ve pratik bir hal şekline bağlanamamıştır.

Harpten sonra, Yugoslavya köylülerinin kendilerini ilgilendiren meselelerin halledilmesi hususunda daha büyük bir enerji ile ısrar edeceklerine, ve bu dava halledilmedikçe, Yugoslavya hayatında ilerilik merhalelerine erişmenin kabil olamayacağına şüphe yoktur.

I. — YUGOSLAVYA EKONOMİSİNDE ZİRAATIN MEVKİ VE EHEMMİYETİ

Yugoslavyada 1931(3) de, 13,9 milyon, ve 1938(4) de 15,6 mil-

(3) Annuaire statistique 1931.

(4) Etat économique des pays balkaniques. Belgrade, 1938.

yon olarak tesbit edilen nüfusun, birinci sayıma göre % 76,5 unu köylüler teşkil etmektedir. Diğer Balkan memleketlerinde bu oranlar —nispetler— şu şekildedir : Yunanistanda % 58, Bulgaristanda % 75, Romanyada % 78 ve Türkiyede % 80(5).

1936 da, —maden ve orman işletmeleri gelirleri dahil olmak üzere— toprak gelirleri Yugosvaya millî gelirinin % 26,4 nü, ticaret, bankacılık ve sigortacılık gelirleri % 8,4 ü, münakale ve posta gelirleri de % 8 ini teşkil etmekte idi(6).

Bu rakamlar bize, Yugoslavyanın millî getir yekûnunda, ziraa-tin oynadığı ehemmiyetli rolü belirtmektedir. Bu hususta zirai faaliyetlerin, ticaret ve sanayi ile olan bağılık ve tesirlerini de göz-önünde ayrıca hesaba katacak olursak, ziraat sektörünün Yugosvaya ekonomisinde tuttuğu mevki bir kat daha artmış olur.

Yugoslavyada ihracat sahasında da, zirai mahsuller birinci safta bir yer işgal etmektedir. Bu suretle ki, 1939 yılı ihraoatının % 52,8 ini ziraat ve hayvan mahsulleri, % 18,1 ini orman mahsulleri ihra-catı teşkil etmekte idi(7).

II. — YUGOSLAVYADA TOPRAK

Yugoslavyada ziraat hayatının en önemli faktörünü teşkil eden ve 24.754 bin kilometre karelik bir sahayı işgal eden toprakların dökümü aşağıda gösterilmiştir :

Ziraate elverişli topraklar :	% 58,06	14,371,072
Ormanlar :	% 31,04	7,780,000
Ekilmemiş topraklar :	% 10,90	2,603,128
Yekûn :	% 100,00	24,754,200

24,754,200 kilometre karelik bir arazide 15,630,000 kişilik bir nüfus yaşadığına göre, nüfus kesafetinin kilometre kare başına 63 kişi olduğu hesaplanabilir. Aynıyle 10,700,000 köylü nüfusun yaş-amakta olduğu 14,731,072 lik ziraate elverişli topraklarda, kilo-metre kare başına 73 kişi düştüğü görülmekte ve ziraate elverişli

(5) Etat économique des pays balkaniques, Belgrade 1938.

(6) La Yougoslavie par les chiffres, Belgrade, 1937.

(7) Statistique du Commerce extérieur du Royaume de Yougoslavie pour l'année 1939.

topraklar mesahasını gösteren rakamdan, çayır ve mer'alar tarafından işgal edilen araziye indirecek olursak bu takdirde, tarla, bahçe ve bağ gibi asıl ekilmiş topraklarda, kilometre kare başına 130 kişi düştüğü görülür.

Bu rakamları, diğer memleketlere ait aynı rakamlarla karşılaştıracak olursak, nüfus kesafeti bakımından ne derecede aşırı bir merhaleyi ifade ettikleri kolaylıkla anlaşılır. Gerçekten istatistikler, ekilebilen kilometre kare başına düşen nüfus sayısının Danimarkada 36, Almanyada 52, Çekoslovakya'da 56, Avusturyada 64, Macaristanda 72, ve Romanyada 97 kişiden ibaret olduğunu göstermektedir(8).

Yugoslavyada ziraî nüfusun, mahdut ve dar bir sahaya sıkışmış kesif bir kütle teşkil ettiğini, daha açık bir şekilde belirtmek için, ziraat işletmelerinin cesamet bakımından arzettiği dökümü göstermek faydalı olabilir.

1931 de, ziraî işletmelerin, toprak sahaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Mesaha hektar olarak	İşletme sayısı	%	hektar olarak işgal ettiği saha	%
1 — 2	337.429	17,0	514.372	4,8
2 — 5	676.284	34,0	2287.570	21,5
5 — 10	407.237	20,5	2873.155	27,0
10 — 20	174.068	8,8	2380.826	22,3
20 — 50	49.314	2,5	1388.570	13,0
50 — 100	5.156	0,3	338.076	3,2
100 — 200	1.099	0,3	147.868	1,4
200 — 500	494	0,0	146.594	1,4
500 den yukarı	208	0,0	389.824	3,7
Yekûn	1,985,725	100	10,645,920	100

Bu rakamlara göre Yugoslavya ziraati mülkleri toprak genişliği kriteriyomuna dayanan aşağıdaki sınıflara ayırmak kabildir :

- 2 hektara kadar : Çok küçük mülkler
- 2 — 5 hektar : Küçük „
- 5 — 20 hektar : Orta çap „
- 20 — 50 hektar : Büyük „
- 50 hektardan yukarı : Çok büyük „

Bitchanich ve **Dubitch** (9) in işanet etmiş oldukları gibi, ortalama bir hesapla 5 hektarlık bir toprağı işleterek yaşayan köylü, bu faaliyetinin dışında ayrıca bir iş yapmadan çalışmak imkânına malik değildir. Adı geçen iki müellif bu hususta, 5 nüfuslu bir köylü ailesini geçindirmek için minimum ve zarurî toprak cesametinin hiç olmazsa 5 hektardan aşağıya düşmesi lüzumuna işaret etmiş olan Profesör **Laur** ile mutabık bulunmaktadır.

Bu tablo ve rakamların tetkikinden de anlaşılacağı veçhile, Yugoslavyada ziraî mülklerin sayısı 671.865 olup, işgal ettikleri nisbet % 33,8 dir. Bu mülklerin de toprak genişliği 2 hektardan az olup üzerinde çalışanları besliyebilecek kabiliyette değildir. Gerçi, bu toprak üzerinde yaşayanlar, açlıktan ölecek bir durumda değillerse de, karınlarının tamamıyla doyduğu da iddia edilemez. Buralarda hayat, yavaş yavaş gelen bir ölüm şeklini almıştır denilir. İşte Yugoslavyada bu şartlar içinde yaşayan köylülerin sayısı 3.000.000 olarak tesbit edilebilir. Bu nüfusu teşkil eden her köylü, yaşayabilmek için mutlaka ziraat sahasından ayrıca diğer bir faaliyette bulunmak zorundadır.

Ekilmiş toprakların % 34 ünü teşkil eden 2 ilâ 5 hektarlık mülkler üzerinde yaşayan köylülerin geçim seviye ve şartlarının da memnuniyet verici oldukları iddia edilemez. İki hasat mevsimi arasında ellerinde ancak yiyecek ekme kalmaktadır.

Demek oluyor ki, Yugoslavyada mevcut ziraî işletmelerin toprak genişliği % 67,85 er hektarı, yâni bir köylü ailesinin geçinme asgarisini zorla temin edebilecek bir cesameti aşmış bulunmamaktadır. Bu mülkler, ziraat topraklarının üçte birini işgal etmektedir. Bu toprakların parçalanmış ve çok defa birbirinden uzak ve dağınık bir halde bulduklarını da ilâve edelim.

Fakirlik ve güçlük şartları içinde bulduklarına işaret etmiş olduğumuz bu 1,248.149 ziraî işletme dışında, Yugoslavya köylülerinin % 31,1 i, 5 ilâ 50 hektar genişliğinde topraklar üzerinde çalışmakta ve ziraat topraklarının % 62,3 ünü işgal etmektedirler. Bu sınıf köylü, geçinmesini temin için ayrıca dışarda çalışmak zorunda değildir. Sırf kendi ziraat faaliyetiyle yaşayabilmekte, mahsullerini

(9) **Dr. İng. Slavoljub Dubitch** : Contribution à l'étude de la propriété paysanne. Kri Zevci 1938.

Dr. Rudolf Bitchanitch : La Surpopulation agricole. Zagreb. 1940. S. 13.

pazara çıkararak satmakta, istihsal faaliyetini arttırmak imkânlarına malik bulunmaktadır.

Nihayet, ziraat topraklarının % 6,7 sini işgal etmek suretiyle 1,022.36 hektarlık bir arazi üzerinde kurulmuş olan 6.967 büyük ziraat işletmelerinin mevcut olduğu tesbit edilmiştir. Bu rakamlar, Yugoslavyada, pratik bir kıymet ifade edecek ölçüde büyük ziraat işletmelerinin mevcut bulunmadığını, ve her hangi bir ziraat islahat ile köylüye kâfi derecede toprağa sahip kılmanın kabil olmayacağını açıkça göstermektedir. Bu bakımdan denilebilir ki, köylüye dağıtılacak ziraat toprakları ihtiyatı bakımından Yugoslavya en fakir bir memlekettir. Bu hususta bir fikir edinebilmek için 100 hektardan daha geniş topraklar üzerinde kurulmuş olan büyük ziraat işletmelerinin, muhtelif Avrupa memleketlerinde gösterdiği nisbetleri gözden geçirmek faydalı olabilir. Gerçekten bu çapta büyük mülkler ziraat toprakları yekûnunun, Polonyada % 44,8 ini, Çekoslovakya'da % 39,7 si, Almanyada % 37,9 unu, İtalyada % 34,7 sini, Romanyada % 27,7 sini, İngilterede % 22,9 unu, Fransada % 15,7 sini ve Danimarkada % 6,6 sını teşkil etmektedir(10).

Ziraat mülklerinin genişliği ile, yetiştirilen hayvan sayısı arasında çok sıkı bir bağılık mevcuttur. Bir memlekette veya bölgede mülk'ler parçalandıkça, yetiştirilen hayvan sayısının yekûn itibariyle azaldığı müşahade edilebilir. Yugoslavyada mülk sınıflarına göre ortalama hayvan sayılarını hesaplamağa elverişli bir istatistik mevcut değildir. Elimizde mevcut istatistiklerle ancak 1000 nüfus başına düşen hayvan sayısını tesbit etmek kabildir. Bu rakamların incelenmesinden de anlaşılacağı gibi son on iki yıl zarfında, koyun cinsi bir tarafa bırakılacak olursa, diğer bütün çiftlik hayvanlarının azalmakta olduğu görülür.

Gerçekten, elde mevcut istatistiklere göre, Yugoslavyada 1921 ve 1933 te her 1000 nüfusa düşen hayvan sayısı aşağıda karşılaştırılmıştır :

	Beygir	Bakariyeler	Domuz	Koyun
1921	88	413	279	584
1933	81	267	183	592

1931 de, Yugoslavyada öküz ve ineklerin sayısı 3,876,556 olarak

(10) Dr. Alexander Bilimovitch : Die vergleichende Untersuchung von Agrarstrukturen. (Weltwirtschaftliches Archiv. eilt 50, 1939, S. 501.)

tesbit edilmişti. Bu rakamı, aynı yılın mülk sayısına bölecek olursa, her bir mülkle ortalama olarak 3 baş öküz ve inek düşer ki bu durumun kötü olduğu ileri sürülemez. Fakat, her 1000 nüfusu başına düşen miktarı ele alacak ve bilhassa diğer memleketlerle karşılaştırarak olursak, neticeyi büsbütün başka türlü karşılamak icap eder. Gerçekten, Yugoslavyada her 1000 nüfusa 276 baş hayvan düşmesine karşılık, aynı rakam, Danimarkada 893, Finlândiyada 518, İsveçte 502, Almanyada 366, Avusturyada 292 ve Polonyada 272(11) dir.

Şurasını da enteresan bir nokta olarak kaydedelim ki, Almanya ve Avusturya, Yugoslavyadan, öküz ve inek gibi hayvanları ithal etmekte bulunmuştur. Bu durum, ihracatçı bir memlekette, her 1000 nüfus başına düşen hayvan sayısının, bizzat bu memleketten ithalâtta bulunan diğer memleketlere göre çok daha alçak bir seviyede bulunabileceğini belirtmek itibariyle dikkate değer bir nokta teşkil etmektedir.

İşte, küçük arazi parçaları üzerinde, ve az sayıda çift hayvanı mülkle çalışmak zorunda bulunan Yugoslavya köylüsünün topraktan, sanayi memleketlerindeki ölçü ile karşılaştırılabilecek bir verim elde edemeyeceği pek tabiidir.

Aşağıdaki mukayeseli randıman tablosu, bu neticeyi açık bir şekilde belirtmektedir :

BİR HEKTAR BAŞINA ELDE EDİLEN

— Kental olarak —

	Buğday	Mısır	Patates
Yugoslavya	11	19,8	62,9
İngiltere	20,6	—	172,4
Almanya	21,7	28,1	188,4
Danimarka	28,5	—	164,1
İsviçre	23,5	30,5	179,6

Maliye Nezaretinin bir raporuna göre, Yugoslavyada köylü istihsal ettiği buğday, mısır ve diğer mahsullerin % 50 sini ve yetiştirdiği hayvanların da % 40 ını kendi istihlakine tahsis etmektedir. Demek oluyor ki, Yugoslavya çiftçisi buğdayının ancak yarısını satabilmektedir. Bu imkânın da, ancak, 5 hektardan fazla toprağa sa-

(11) Bitchanitch : Un regard etc. (Pogled iz Svjetske perspektive)

hip olanlar için yâni nihayet köylünün % 33 ü için mevcut bulunduğunu da unutmuyalım.

Resmî bir rapora nazaran, adam başına bir yıllık hububat ihtiyacı, 310 kilogramdır. Yâni, beş kişilik bir aile için, bir senede takriben 15 kental hububata ihtiyaç vardır. Halbuki, Yugoslavyada, 5 hektardan daha küçük topraklar üzerinde çalışan köylü her zaman bu istihsal miktarına da ulaşmamaktadır. Vergileri ve giyim eşyası vesaire için yapacağı sarfiyatı da hesaba katmayı unutmamalıyız. Bu itibarladır ki, Yugoslav köylüsü mahsulünü iktidarından, normal imkânlarından fazla miktarda satışa çıkarmakta, yâni netice itibariyle, kâfi derecede gıda almamaktadır. Bu durum, Milletler Cemiyetince resmî bir surette teşbit edilmiş bulunmaktadır.

Yugoslav hekimler, memlekette tesbit edilen yüksek verem sayısının (500.000) başlıca, gıdasızlık derdile izah edilmesi gerektiğine işaret etmektedirler.

Yugoslav köylüsünün geçinme seviyesi, sınıf Avrupa köylülerininki ile mukayese edilemeyecek derecede düşüktür. Bazı bölgelerde, köylü, "insan," adını taşıyan bir mahlûka lâyük olmıyan şartlar altında yaşamaktadır.

Franguech(12), düşük istihsalli bölgelerdeki ziraat işletmelerin, günde adam başına bir dinardan fazla bir şey getiremediğini ifade etmiştir.

Yugoslavya ve İsviçrede çeşitli cesamette ziraat işletmelerin yıllık istihsal kıymetleri, —hektar başına İsviçre Fransı hesabıyla— aşağıda gösterilmiştir(13).

Memleketter	2—5 hek.	5—10 hek.	10—15 hek.	15 hek.fazla
Yugoslavya	733	642	634	587
İsviçre	1.673	1.284	1.257	1.139

Bu rakamlar, İsviçrede muhtelif genişlikteki mülklerin Yugoslavyadaki aynı büyüklükte işletmelere nazaran 2 misli hâsılat temin ettiğini göstermektedir. İsviçrede köylülerin, nüfusun ancak % 21,4 ünü teşkil ettiğini, ve ziraat işlerinde çalışabilecek çağda her 100

(12) Dr. Oto Frangüech : Le problème de la surpopulation relative en Yougoslavie (Problem relativne prenapuženosti n Jugoslavizi); Arhiv Ministarstva poljoprivrede, Beograd 1938.

(13) Dr. Oto Franguech : Die Sozialökonomische Struktur der Jugoslawischen Landwirtschaft, Berlin 1937. S. 111.

köylüye 425 öküz ve inek, 231 domuz düştüğü, ve nihayet bu rakamların Yugoslavyada ancak 82 ve 62 den ibaret olduğu hesaba katılacak olursa, yukarda işaret ettiğimiz mukayeseli neticeler sebepleri anlaşılmuş olur (14).

Yukarıda, Yugoslavyadaki mülkleri, ehemmiyetleri —toprak genişlikleri— bakımından sınıflara ayırdığımız zaman, 2 hektardan daha küçük topraklar üzerinde çalışan köylünün ziraat işleri dışında da kendisine yardımcı bir faaliyet aramak zorunda kaldığına işaret etmiştik. Hattâ, 5 hektara kadar olan mülklerde de, köylünün kendisini yalnız toprağa, ziraî çalışmalara verdiği iddia edilemez.

Dr. Tourina, Hırvatistanda en zengin bölgelerinde, mülk sahiplerinin % 62.7 sinin kiracı kullanmadıklarını tesbit etmiştir (15).

Dr. Pochtich, Slovakya'da çalışma imkânlarının, ancak % 26 nisbetinde kullanılmakta olduğunu, Hérakovitch'de, bu nisbetin "Harvatskozogorje", için % 21,5 olduğunu kaydetmektedir.

Dr. Avramovitch'e göre, Yugoslavyada köylü senede ancak 120 gün çalıştıklarını, çünkü, diğer günlerde yapacak işleri olmadığını ifade etmiştir.

Bundan başka, tarlasında bilfiil çalışan köylü ile, çocuklar ve ihtiyarlar gibi, yapacak hafif ve yardımcı iş bulamıyan aile fertlerini hesaba katacak olursak (16), Yugoslavyada ziraî nüfus, ekilen toprak sahasına göre ne kadar fazla olduğu bir defa daha meydana çıkar.

III. — TEDBİR VE ÇARELER

Buraya kadar yaşayış ve istihsal şartlarını tasvir ve izah ettiğimiz Yugoslav köylüsünün yâni Yugoslavya nüfusunun 3/4 ünü, bu kötü durumunu ıslah etmek davası, en karışık ve güç bir mesele mahiyetini arz etmektedir. Bu dava, yalnız ziraat meselelerinde üzerinde duran mütehassısları alâkadar etmekle kalmamış, bizzat köylülerde, Yugoslavyada köylü davasının bir hal şekline bağlanması hususunu hükûmetten talep etmek için siyasî partiler şeklinde teşkilâtlanmıştır.

(14) **Dr. Rudolf Bitchanich** : Evvelce zikredilen eser.

(15) **Dr. Tourina** : L'agriculture en banat Croatie, Zagreb. 1940.

(16) Drava'da 1 çalışan köylüye karşılık 0,85 işsiz, hesap edilebilir; bu nisbet Drina'da 1,5 tur.

Bu dava yolunda başvuru çareleriyle ve neşredilmiş olan eserlerde ortaya atılan veya köylü partisi liderleri tarafından teklif edilmiş olan tedbirlerden en dikkate değer olanlarıyla, en ziyade tatbik kabiliyetini haiz bulunanları zikredeceğiz :

Geçen harpten sonra Yugoslavya hükümetinin girmiş olduğu ziraî islahat ile güdülen gayeler şu noktalardan ibaretti : A) O zamana kadar Bosna - Hersek, Cenubî Sırbistan, Dalmaçya ve Karadağda hâlâ yaşamakta olan servaj müessesesinin tasfiyesi. B) Büyük mülklerin parçalanması (kanun hükümlerine göre, ekilebilecek 100 hektarhktan fazla toprağı, veya 500 hektardan yukarı orman, koru, veya çayırı olan mülkler, bu kategoriye dahildirler). C) Bütün büyük ormanların devletleştirilmesi.

Ziraî islahat ile 1938 e kadar elde edilmiş olan neticeler şu suretle hulâsa edilebilir (17) :

Islahata mevzu teşkil eden 3,2 müyon hektarlık toprakların 2,484.481 hektarı alâkadarlarca yeniden satın alarak paylaşımıştır. Bu rakam ile gösterilen arazi yekûnunun 1,286,227 hektarı Bosna Hersek'e, 50.000 hektarı Dalmaçyaya, 593.117 hektarı Cenubî Sırbistana, 73,840 hektarı Slovakyaya, 229.081 hektarı Hırvatistan ve Slovanıyaya ve 252.216 hektarı da Viovidin'e aittir.

Ziraî islahat ile yapılan bu yeni toprak paylaşmasından faydalanan sınıf ve zümreleri şu suretle tesbit etmek kabildir :

562.100 aileden mürekkep bir "autochtone,, nüfus küt'esi 2,103,307 hektarlık 49,793 göçmen ailesi, 208,901 hektarlık harpte gönüllü askerlik yapmış olan, 25,435 aileden mürekkep zümrelere de 172,273 hektarlık toprağa sahip olmuşlardır.

Fakat, yukarda da işaret etmiş olduğumuz gibi, Yugoslavyada, büyük mülklerin parçalanarak tevzi edilmesi de sıkışık bir durumda bulunan köylüyü toprak sahibi etmeğe yetmez. Bu itibarla bütün dava, yeni ziraat toprakları bulabilmek meselesine dayanmaktadır.

Bu bahiste, Franguech ve Bitchanitch(18), tamamilen ziraî olan topraklarla vadilerdeki ormanları kaldırarak, hâlen çıplak olan dağlık arazide yeni ormanlar yetiştirmekten ibaret olan bir fikri ortaya koymuşlardır. Yugoslavya arazisinin % 31 ini teşkil eden ormanların kaldırılmasıyla, geniş ölçüde ekilebilecek ve münbit topraklar

(17) Etat éc. des pays balkaniques I. (Yougoslavie) Beograd. 1938, S. 61.

(18) Dr. Otto Franguech : Evvelce zikredilen eser.

Dr. Rudolf Bitchanitch : Evvelce zikredilen eser.

elde edilebileceği meydandadır. Yalnız Sava eyaletinde bu suretle ziraate tahsis edilebilecek 600 000 hektarlık bir arazi mevcuttur.

Fakat böyle bir politikayı tatbik ederken son derecede ihtiyatla hareket etmek icabeder. Çünkü, vadilerdeki ormanların yok edilmesi, civar bölgelerdeki ziraat hayatı için felâketli neticeler doğurabilir. Bizzat Franguech Amerika misalini hatırlatarak, bu memlekette ormanların plânsız ve hızlı bir şekilde tahrip edilmesi neticesinde ziraat topraklarının 1/4 ünün iktisaden mahvoldüğünü gözönüne koymaktadır.

Diğer taraftan, zirai - teknik karakterde bir çok ameliye ve tedbirlerle, hektar başına alınan mahsul miktarını artırmak da kabildir. Bu bakımdan, en ön safta "amenajman,, işlerine ehemmiyetli bir yer ayırmak lâzımdır. Mütéhassıs raporlarına göre, Yugoslavyadaki ziraat topraklarının % 25 inin bu amenajman ameliyesine tâbi tutulmasına lüzum vardır. 1937 ye kadar 510.866 hektarlık arazi üzerinde ameliye yapılmıştır.

Ziraatte verimi artıracak diğer bir tedbir de, birbirinden uzak toprak parçalarını bir tek zirai mülk içine toplamaktan ibarettir. Yugoslavyadaki ziraat topraklarının pek ziyade parçalanmış olduğu bir memlekette, bu suretle, toprağın randımanını ehemmiyetli bir ölçüde artırmak imkânı mevcuttur.

Ziraat mütéhassıslarıyla, köylü partileri liderlerinden birçoğu da Yugoslavyadaki köylü meselesinin hâl çaresini kooperatifçilikte bulabileceğine inanmaktadırlar. Gerçi, köylüler, şimdiye kadar kooperatif hareketleriyle, müsbet ve enteresan neticeler elde edebilmişlerdir. Fakat bu cereyan ve hareket, bir korperasyon devleti kurulabileceğini tahmin etmemize müsaade etmiyecek kadar zayıftır.

Diğer memleketlerde olduğu gibi Yugoslavyada da, orta halli ve zengin köylülerin, hemen hepsi, mahsullerini kooperatifler vasıtasıyla satmakta, ve paralarını yine bu teşekküllere yatırabilmektedirler. Fakat bu zümre, Yugoslavyada, zirai nüfusun ancak üçte birini teşkil etmektedir.

Bir kaç yıl önce, köylü partisinin, "Gospodarska Sloğa,, adını taşıyan iktisadî teşkilâtında Hırvatistanda büyük bir gelişme kaydedilmiştir. Bu olayın sebebini, adı geçen teşkilâtın sendikacılık prensiplerine dayanmak suretiyle, fakir köylülerin zihniyet ve imkânlarına ve ihtiyaçlar kooperatiflerden ziyade cevap verebilmiş olmasında aramak lâzımdır.

Kredi kooperatifleri, köylüye umumiyetle kısa vadeli ve bazı

hal ve şartlarda da orta vadeli kredilerle yardım etmektedirler. Fakat toprak satın almak, ve arazi üzerinde amenajman amelîyesi yaptırabilmek ancak uzun vadeli kredilerle kabildir. Bir köylü, bu çeşit krediyi bankalardan yüksek faizlerle temin edebilmektedir. Yugoslavya hükûmeti 1929 da, köylüye elverişli faiz şartlarıyla kredi temin edebilmek gayesiyle, bir İmtiyazlı Ziraat Bankası kurmuştur.

1930 dan 1936 ya kadar geçen 7 yıl zarfında, ziraat bankası, tutarı 572 milyon Dinara çıkan 20.000 ipotek muamelesi yapmıştır. Bankanın, kooperatifler vasıtasıyla yaptığı kısa vadeli krediler de aynı müddet zarfında 360 milyon Dinarı bulmuştur. Ziraat Bankası, güç bir durumda bulunan kooperatiflerle, kooperatif federasyonlarına da kredi vermiştir. Bu müessese aynıyle, 1936 da ziraat borçlarının tasfiyesi ile de uğraşmıştır.

Bütün bu metotların, ancak yaraya merhem sürmek kabîlinden birtakım "palyatif,, tedbirler olduğuna, yâni, davayı kökünden halletmek kabiliyetinde bulunmadığına şüphe yoktur. Bu itibarla kat'î ve emin bir neticeye ulaşabilmek için başvurulacak biricik hal çaresi, ziraî nüfus fazlalığını ortadan kaldırmak, yâni, köylerdeki fazla nüfusu şehirlere çekmekten ibarettir.

Bu gayenin gerçekleştirilmesi için alınacak en tesirli tedbir de, Yugoslavyanın sınıflaşmasını sağlamaktır. Harpten önce Yugoslavya nüfusunun ancak % 10 u sanayi sahasında çalışmakta idi. Bu oranın % 30 a kadar yükseltilmesi pekâlâ kabildir. Böyle bir duruma ulaşıldığı gün, Yugoslavya tıpkı Çekoslovakya'daki ziraî - sınıfl bir memleket karakterini kazanmış olacaktır.

Böyle bir plânın gerçekleşmesine engel olacak hiç bir sebep yoktur. Yugoslavyada pek bol miktarda demir, bakır, magnezyum, kurşun, krom, boksit ilh. gibi toprak altı zenginlikleri mevcuttur. Büyük nehirler ve kömür madenleri de, bu büyük servetlerin işletilmesi için gereken enerjiyi temin edebilecek bir durumdadır. Bundan başka orman zenginlikleri, odun ve kereste sanayii için büyük imkânlar hazırlamış bulunmaktadır. Ziraat sanayiinin bilhassa sınıfl nebatlar ziraati sayesinde parlak bir geleceğe ulaşacağı iddia edilebilir.

Kapital noksanı, harpten önce, sınıfl gelişmenin ön safında karıştığı engellerin başlıcasını teşkil etmekte idi. Büyük komşularınca güdülen ve Yugoslavya'um tamamiyle ziraî bir memleket olarak kalması hususunda yapılmış olan baskının da, Yugoslavyanın

sınaileşmesini geciktirmiş olacağında şüphe yoktur. Harpten sonra bu bakımdan vaziyetin kolaylaşacağı ve kapital meselesinin de daha basit bir şekil alacağı tahmin edilebilir. Bir defa, askerî masrafların azalması sayesinde, devletin büyük sanayie yapacağı finansal yardımlara daha geniş bir ölçü ve çerçeve içinde devam edebilecektir. Bundan başka, Yugoslavya, diğer memleketler gibi, millî sanayiini kurmak için yabancı kredi kaynaklarından faydalanma imkânlarını da temin edebilecektir.

İlâve etmeğe lüzum yoktur ki, bütün bu teşebbüslerin, memleket ve milleti ilgilendiren bütün şartları yakından bilen ve Yugoslavyanın ziraî bir ekonomiden, yarı sınaî bir ekonomiye geçişi esnasında karşılaşacağı bütün her türlü güçlükleri tamamiyle kavramış uzmanlar tarafından hazırlanacak plân ve programlara dayanması icabeder.

Bu programlarda, demiryolları ile yol ve şose inşası, nehirlerin amenajman yapılmış bataklıkların kurutulması gibi büyük bayındırlık işlerinin yer alacağı ve bu suretle, köylerde hüküm süren şomajî —işsizliği— bir zaman için azaltmak hususunda yardımcı olacağı muhakkaktır. Fakat bütün bu işler umumî smaileşme hareketiyle uygun ve âhenkli bir seyir takip edecek olursa, elde edilecek olan neticelerin bir kat daha tesirli olacağı meydandadır.

Yabancı memleketlere doğru yapılan göçlerin de nüfus fazlalığını azaltmak hususunda yardımcı dokunduğu müşahede edilebilir. Bugün, yurt dışına yerleşmiş Yugoslav göçmenlerinin sayısı, takriben 1,700,000 dür. Bunların çoğu Amerikada bulunmaktadır.

Yugoslavyada, memleket dışına yapılan göçlerle mücadele etme çareleri aranılmıştır. Fakat bu olay, daha uzun zaman önüne geçilemeyecek bir zaruret teşkil etmektedir. Bu itibarla ki, kanaatimizce, bu harekete engel olmağa çalışmaktansa, göçleri teşkilâtlandıрмаğa ve göçmenlerle temas tesis ve muhafazasına gayret etmek pek yerinde olur.

Türkçeye çeviren
Ahmed Ali Özenen